

เมืองลับแล...เมืองต้องห้าม (พลาด) : อัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยว

ในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมชุมชน

กรณีศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

“Lablae , the City...You Shouldn’t Miss It.”

The Tourism Identity in the Context of Historical Social,
and Cultural Community the Case Study of Lablae District,
Uttaradit Province

ภาณุรังษี เตือนโฮ้ง¹ และ ชยพล อินทรวงศ์²

Panurungsee Duanhong¹ and Chayapol Indrawong²

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมชุมชน ในฐานะเมืองท่องเที่ยวรองที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดการมาเยือน แนวคิดที่ใช้ 1) แนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) 2) แนวคิด ธุรกิจแห่งการถวิลหาอดีต (Business of Nostalgia) และ 3) แนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) 4) แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ใช้วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาเชิงคุณภาพ

จากการศึกษา พบว่า ในบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมนั้น เมืองลับแลเต็มไปด้วยชุมชนที่ผสมผสานหลายรูปแบบ ซึ่งได้รับอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมจากรัฐชาติขนาดใหญ่กว่าในบริเวณใกล้เคียง อย่าง สยาม (สุโขทัย) ล้านนา (แพร่-น่าน) ล้านช้าง (ไชยบุรี-หลวงพระบาง) ส่งผลต่อการผสมผสานทางวัฒนธรรมจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของตน ปัจจุบันพลวัตทางสังคมของเมืองลับแลยังดำเนินอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคม แม้ได้รับอิทธิพลจากรัฐชาติสยามตั้งแต่ยุคก่อนรัตนโกสินทร์มาถึงยุคปัจจุบัน เมืองลับแล เป็นพื้นที่วัฒนธรรมที่กำลังถูกช่วงชิงความหมายในหลายบริบท จากอดีต “ชุมชนวัฒนธรรม” ขนาดเล็ก ในบริบททางประวัติศาสตร์ เมืองลับแลเป็น “ชุมชนคนเมือง” ที่เรียกตัวเองว่า “ยวนลับแลง” หรือ ไท-ยวนแห่งเมืองลับแล ในบริบททางสังคมนั้น เมืองลับแลมีฐานะเป็นเขตปกครองระดับอำเภอของจังหวัด

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Faculty of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajabhat University, Thailand;

e-mail : panurungseethai@hotmail.com

²คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต Faculty of Communication Arts, Kasem Bundit University, Thailand; e-mail : Mr.Polar@hotmail.com

อุตรดิตถ์ ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย และในบริบทเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นั้น เมืองลับแล กำลังนำเสนอตัวตนทางวัฒนธรรมในฐานะ พื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนที่มีวัฒนธรรมล้านนา แบบไท-ยวน หรือ “คนเมือง” ซึ่งสะท้อนให้เห็นการผสมผสาน วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของคน มรดกทางศิลปะ วัฒนธรรมชุมชนในภูมิศาสตร์เมืองอย่างกลมกลืน ภายใต้การบริหารจัดการเพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยังดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตนเอง “เมืองลับแล” จึงเป็น “เมืองต้องห้าม(พลาด)” สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาสัมผัสชุมชนทางวัฒนธรรมผ่านวาทกรรมทางการท่องเที่ยวที่ตอบสนองปรากฏการณ์โหยหาอดีต

คำสำคัญ (Keywords) : เมืองลับแล, อัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยว

Abstract

This article's purpose was to study the identity of Laplae's tourism in Uttaradit province concerning to the historical, social, and community contexts. Laplae district is renowned as the second destinations in which tourists should not miss. This ideal is based on these mixed concepts of the creative economy, business of nostalgia, identity, and cultural tourism and they were analyzed under the anthropological research qualitative method. This study revealed that Lablae is the abundant and diverse area that was influenced from its historical and cultural neighborhoods including Siam (SuKhothai), Lanna (Phrae-Nan), and Lanchang (Chai-Ya- Bu- Li - LuangPrabang) that affected the present Laplae's identity. Also Laplae's social dynamics has been changing among the world dynamics. Laplae area has been influenced from the different periods, especially the earlier periods of Rattanakosin; consequently, it doesn't exactly have its own cultural identify which lead to the scramble for this area's identity establishment by many groups. Different names have been called for this area such as 1) 'small cultural community' in the cultural context, 2) 'local- inhabitant community' sometimes known as 'Yuan-Laplae' or 'Tai-Yuan of Laplae', 3) in the historical context, 'Laplae city'; the administrative district of Uttaradit province which is located in the northern part of Thailand, and 4) finally 'Laplae city' is being presented as 'the 'cultural tourism city' comprising of Lanna culture (Tai-Yuan, "or "local inhabitants). These harmoniously reflect the mixed different dimensions of the way of life, the local wise men, the art heritage, and the cultural community in this geography under the practical management in order to achieve the main target of being 'the cultural tourism community' and maintaining 'self-identity'. Consequently, Laplae is one of the unmissed cities in Thailand under the slogan 'Laplae: the City...You Shouldn't Miss It' for tourists who want to have the cultural community experiences responding by the nostalgic atmosphere.

Keywords : lablea city, identity tourism

บทนำ (Introduction)

ธุรกิจท่องเที่ยวเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่ส่งผลต่อภาพรวมของความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมของประเทศ สร้างธุรกิจย่อยต่อเนื่องกันมากมาย จนกลายเป็นธุรกิจหรืออุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ประกอบไปด้วยธุรกิจย่อย ในรูปแบบต่าง ๆ สร้างรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศ สร้างงานและเกิดการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคตามการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและเทศกาลประเพณีมากมาย แต่ในทางตรงกันข้าม การท่องเที่ยวก็มีผลกระทบทางลบอยู่เหมือนกัน ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและ วัฒนธรรม ค่าครองชีพที่สูงขึ้น แต่ก็ยังส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระดับที่น่าพอใจ

นโยบายการส่งเสริมท่องเที่ยว จึงถูกนำมาใช้เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและในประเทศที่กำลังพัฒนา อีกทั้งแนวโน้มสถานการณ์โลกปัจจุบันบ่งชี้ว่า หากมีผู้ต้องการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้นทุกปี จะทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเงินจำนวนมหาศาล ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงต้องแข่งขันกัน และการแข่งขันมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ กลยุทธ์การตลาดเพื่อการแข่งขันจึงเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และต้องปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย มีการนำเสนอจุดขายที่แปลกใหม่และแตกต่างกับคู่แข่งอยู่เสมอ เพื่อแย่งส่วนแบ่งทางการตลาดและรายได้เข้าสู่ประเทศ อันจะส่งผลต่อภาพรวมของระบบเศรษฐกิจในประเทศให้มีเงินหมุนเวียน และมีเสถียรภาพมั่นคงมากยิ่งขึ้น และคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนก็จะดีขึ้นแปรผันตามอย่างเห็นได้ชัด

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization UNWTO) คาดการณ์ว่าในอีก 8 ปี ค.ศ. 2020 จะมีนักท่องเที่ยวทั่วโลกกว่า 1,600 ล้านคน เป็นนักท่องเที่ยวแถบเอเชีย-แปซิฟิกถึง 400 ล้านคน ส่วนหนึ่งเป็นนักท่องเที่ยวในอาเซียนประมาณ 160-200 ล้านคน แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวในแถบอาเซียนยังมีแนวโน้มเติบโตขึ้นอีกมาก ประเทศสมาชิกอาเซียนหลาย ๆ ประเทศเริ่มต้นตัวและให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มว่าจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศแถบอาเซียนมากขึ้น และการก้าวเข้าไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) เมื่อปี พ.ศ. 2558 ที่มีการเปิดเสรีในหลายด้านรวมถึงเรื่องการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งการเปิดเสรีจะส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นในอนาคต ดังนั้นผู้ประกอบการจึงต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (กรมประชาสัมพันธ์ ธุรกิจท่องเที่ยวกับประชาคมอาเซียน, 2558 : ออนไลน์) ประเทศไทยถือได้ว่ามีศักยภาพสูงสุดในประเทศแถบอาเซียนในด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ที่มีความเป็นมาช้านานยากยิ่งที่ประเทศอื่นจะเลียนแบบ ทั้งศักยภาพทรัพยากรด้านบุคลากรท่องเที่ยว กล่าวคือ มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ด้านการบริการ หรือที่เรียกว่า สยามเมืองยิ้ม สร้างความประทับใจให้กับชาวต่างชาติที่เดินทางมาเยือนครั้งแรกแล้วกลับมาอีกเป็นครั้งที่ 2 และที่ 3 ด้วยความประทับใจ สร้างรายได้ให้ประเทศและประชาชนจำนวนมาก เมืองลับแลเป็นชุมชนวัฒนธรรมไท-ยวน ที่ทับซ้อนพื้นที่เขตปกครองอำเภอลับแลในจังหวัดอุตรดิตถ์ในปัจจุบัน ที่เชื่อกันว่ากลุ่มชาวไท-ยวน ในเมืองลับแลนี้อพยพมาจากอาณาจักรเชียงแสน

ที่มีศูนย์กลางแถบเมืองโบราณเชียงแสน ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน หรือพื้นที่นี้อาจเป็นพื้นที่ที่อิทธิพลของอาณาจักรเชียงแสนปกครองอำนาจมาถึงได้สุดก็ได้ เนื่องจากเป็นชุมชนล้านนาที่อยู่ใต้สุดของภาคเหนือในปัจจุบัน ที่มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และได้รับอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมจากพื้นที่ใกล้เคียงที่เคยเป็นพื้นที่รัฐชาติ หรือแคว้นที่ใหญ่กว่าลับแล ซึ่งพบว่าที่ตั้งของเมืองลับแลหรืออำเภอลับแลในปัจจุบันนั้น อยู่ในพื้นที่รอยต่อใกล้รัฐชาติขนาดใหญ่ในอดีต 3 รัฐ คือ รัฐสยาม (เมืองสุโขทัย) รัฐล้านนา (หัวเมืองแพร่ – น่าน) รัฐล้านช้าง (เมืองไชยบุรี-เมืองหลวงพระบาง สปป.ลาว) ซึ่งปรากฏหลักฐานมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองลับแลมีความคล้ายคลึงกับมรดกทางวัฒนธรรมของทั้ง 3 รัฐชาติหลงเหลือในพื้นที่ส่งผลให้มีความโดดเด่นและมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาต่อยอดมูลค่าทางเศรษฐกิจในกรอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การศึกษาอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของเมืองลับแล ในปัจจุบัน จะช่วยให้การนำเสนอภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของเมืองลับแลชัดเจน และการประชาสัมพันธ์รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองลับแลหรืออำเภอลับแล ในฐานะเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือชุมชนวัฒนธรรม แม้จังหวัดอุตรดิตถ์จะไม่อยู่ในพื้นที่หรือเมืองหลักของภาคเหนือ แต่ก็เมืองลับแล หรืออำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ก็เป็นเมืองรองที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม น่าแวะชม น่ามาเยือน เป็นเมืองรองที่ไม่ควรพลาดการมาเยือนสักครั้งในชีวิต เหมาะสำหรับการพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยว ตามกลยุทธ์ “เมืองต้องห้าม (พลาด)” ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือกลยุทธ์การท่องเที่ยวอื่น ๆ ของกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมชุมชนของเมืองลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของเมืองลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ใช้วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาเชิงคุณภาพในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล 1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ 1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากหนังสือ เอกสาร รายงานการวิจัย บทความ ข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ (เว็บไซต์) 2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสังเกตการณ์ (Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) การศึกษา ทบทวนเอกสารและบันทึก (Document and Record Review) การสำรวจพื้นที่ภาคสนาม 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสารทุติยภูมิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัอำเภอลับแล จากห้องสมุด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เดินทางไปสำรวจ สังเกต เก็บข้อมูลภาคสนามของอำเภอลับแล การสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่

เกี่ยวข้องกับอำเภอลับแล 4. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ด้วยวิธี “การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation)” โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) (2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) และ (3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) 5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์ประเด็นความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอำเภอลับแล และวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว

ผลการวิจัย (Research Results)

1. เมืองลับแลในบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พบว่า มีจุดเด่น คือ มีประวัติความเป็นมายาวนาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศให้รายละเอียดความสำคัญของเมืองลับแลว่า “เมืองลับแลอยู่ในอำเภอลับแล เป็นเมืองโบราณอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดอุตรดิตถ์ ติดต่อกับเทือกเขาเมืองแพร่ ตั้งขึ้นในสมัยอยุธยา เดิมเป็นตำบลที่พวกชาวเมืองเหนือหนีความเดือดร้อนอพยพมาอยู่ก่อน ภายหลังจึงตั้งเป็นเมืองขึ้นเรียก เมืองลับแล ทำเลที่ตั้งเมืองลับแลเป็นแอ่งอยู่ในระหว่างเขามีสลุ่มกับที่ตอนสลับกันหลายตอน มีลำห้วยผ่านมาในท้องที่นี้” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2478) คำว่า “ลับแล” นั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ มีข้อสันนิษฐาน อยู่ 2 ประการ ประการแรกเชื่อว่า คำว่า “ลับแล” เพี้ยนมาจากคำว่า “ลับแลง” เพราะบริเวณนี้ เป็นพื้นที่ที่มีภูมิประเทศเป็นป่าเขาสูงสลับซับซ้อน มีบรรยากาศหนาวเย็นเพราะถูกห้อมล้อมด้วยภูเขา ยามพลบค่ำแม้พระอาทิตย์ยังไม่ตกดินก็จะมืดอับแสงเร็วกว่าปกติตรงตามรากศัพท์ภาษาเหนือ หรือคำพื้นเมืองในแถบแพร่ น่าน ที่อยู่ติดเมืองนี้ คือ คำว่า “ลับ” ที่หมายถึง มองไม่เห็น และคำว่า “แลง” ที่หมายถึง ยามเย็น หรือยามค่ำ ดังนั้น คำว่า “ลับแลง” จึงหมายถึงเมืองที่มืดหรือถึงยามเย็นเร็วและเพี้ยนมาเป็น “ลับแล” ในปัจจุบัน ประการที่สองสันนิษฐานว่า เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเมืองนี้ ประกอบด้วยป่าดงดิบ มีภูเขาและเนินดินสลับซับซ้อนอยู่โดยรอบและตั้งอยู่ในหุบเขายากแก่การเข้าออก ท้องที่มีลำห้วยลำธารไหลผ่านช่วยให้เกิดความชุ่มชื้นในการประกอบอาชีพทางเรือสวน ไร่ นา จึงปรากฏว่าอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารและผลไม้มานานานชนิด โดยมากผู้ที่เข้าไปอยู่ไม่ค่อยอยากจากไป อีกทั้งในอดีตชาวนครแพร่ ชาวนครน่านที่หลบหนีข้าศึกสงครามกับรัฐใหญ่กว่ามาหลบตั้งฐานอพยพอยู่ในแถบนี้ เพื่ออำพรางการตามล่าของข้าศึก “ลับแล” ในความหมายตามข้อสันนิษฐานที่สองจึงหมายถึง มองไม่เห็น หรือลับสายตา เมืองลับแลนี้เชื่อว่าเป็นเมืองขนาดเล็กที่มีพัฒนาการก่อเกิดเริ่มต้นจากชุมชนในหุบเขาในเขตรอยต่อของพื้นที่ จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดแพร่ และจังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน สันนิษฐานว่า ในสมัยปลายสุโขทัยหรืออยุธยาเป็นราชธานีนั้น นั้นมีฐานะเป็นเมืองบริวารของเมืองพิไชย ซึ่งเมืองพิไชยจัดว่าเป็นหนึ่งใน 16 หัวเมืองบริวารของกรุงศรีอยุธยา โดยในเมืองพิไชยนั้นมีเมืองลับแลเป็นบริวารขนาดเล็กของตนเองอีก ฐานะของเมืองลับแลมาชัดเจนเมื่อเชื่อมโยงกับในประวัติศาสตร์ของวีรบุรุษประจำเมืองพิไชยหรือเมืองอุตรดิตถ์ คือ พระยาพิชัยดาบหักแห่งเมืองพิไชย ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา เชื่อมต่อกรุงธนบุรีและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ช่วง พ.ศ.2284- พ.ศ. 2325

ดังนั้นช่วงนี้ฐานะเมืองพิชัย จึงน่าจะเป็นหัวเมืองหลักในช่วงรอยต่อ 3 อาณาจักรชนชาติไทย ฐานะของเมืองลับแล น่าจะอยู่ในฐานะเมืองบริวารของเมืองพิชัยตามราชธานี คือ กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนที่พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชัดเจนที่สุด คือ ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงสมัย รัชกาลที่ 5 ซึ่งปรากฏบันทึกและเหตุการณ์สำคัญในพื้นที่ เช่น การเสด็จประพาสเมืองพิชัยและเมืองลับแล ของรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ.2444 โดยปรากฏภาพถ่ายสำคัญที่การเสด็จประพาสครั้งนั้นที่บ่งชี้ถึงสถานะของเมืองลับแล ว่ามีความสำคัญ เพราะสมัยนั้นจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน มีการปกครองในฐานะหัวเมืองประเทศราชล้านนาของสยาม ซึ่งปรากฏภาพถ่ายเจ้าผู้ครองนครในหัวเมืองประเทศราชล้านนา ทั้ง 3 เมือง คือ เจ้าพิริยเทพวงศ์อุดร เจ้าผู้ครองนครแพร่ เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช เจ้าผู้ครองนครน่าน (พระอิสริยยศในขณะนั้น) เจ้าบุญวาทย์วงศาธิบดี เจ้าผู้ครองนครลำปาง มารับเสด็จ รัชกาลที่ 5 ณ เมืองลับแล ในลักษณะยื่นประทับถวายพระพรร่วมกันหน้าพลับพลาที่ประทับ (เจ้าลัดดา ณ น่าน . สัมภาษณ์ . 24 ก.ค. 60) รวมทั้งปรากฏเรื่องราวบันทึกการเสด็จประพาสสถานที่สำคัญในพื้นที่เมืองลับแล แสดงถึงความสำคัญของเมืองลับแลในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีพื้นที่รอยต่อกับหัวเมืองประเทศราชในดินแดนล้านนาของสยาม คือ แพร่และน่าน รวมทั้ง ราชอาณาจักรใหญ่ในแถบนี้สมัยนั้นตกอยู่ใต้การปกครองของมหาอำนาจตะวันตก ทั้งหลวงพระบาง เชียงตุง เชียงรุ่ง เป็นต้น เมืองลับแล ในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเป็นพื้นที่กั้นชนระหว่างรัฐชาติสยามกับหัวเมืองประเทศราชล้านนาของสยาม ปรากฏหลักฐานประกาศเปลี่ยนนามเมืองจากเมืองพิชัย ซึ่งมีที่ตั้งเมืองอยู่ที่ ตำบลอำเภอพิชัยในจังหวัดอุดรดิถีในปัจจุบัน เป็นเมืองอุดรดิถี ซึ่งมีที่ตั้งตัวเมือง คือ ตัวเมืองอุดรดิถีในปัจจุบัน ดังประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 32 หน้า 178 ลงวันที่ 22 สิงหาคม 2458 ทั้งนี้นามเมือง อุดรดิถี นี้มีความหมายว่า เมืองท่าทางทิศเหนือ ซึ่งตรงกับภูมิศาสตร์ที่ตั้งที่ทำเรือที่เทียบเรือพระที่นั่งในรัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งเสด็จประพาสเมืองพิชัย เมื่อ พ.ศ.2444 อันเป็นทำน้ำในแม่น้ำน่านที่อยู่ทางทิศเหนือสุดของดินแดนในเมืองพิชัย ซึ่งเป็นหัวเมืองทางทิศเหนือของสยาม เพราะเลยจากทำน้ำนี้ไปลำน้ำน่านมีสภาพเป็นเกาะ แก่ง โขดหิน และไม่ชัดเจนว่าเป็นเขตเมืองของสยามหรือนครน่าน ซึ่งเป็นหัวเมืองประเทศราช เมืองอุดรดิถี จึงเป็นเมืองท่าทางทิศเหนือของสยามประเทศ

นอกจากนี้ ในบัญชีทำเนียบหัวเมืองในมณฑลพิษณุโลก สมัยรัชกาลที่ 5 ของกรมศิลปากร (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิถี, 2558 : 5-7) ปรากฏชื่อ เมืองบริวารของเมืองพิชัย ซึ่งหลายเมืองปัจจุบันยังปรากฏชื่ออยู่ในอำเภอลับแล เช่น เมืองทุ่งยั้ง (ตำบลทุ่งยั้ง) เมืองลับแล (ตำบลศรีพนมมาศ) เมืองอุดรดิถี (ต.ท่าอิฐ) เมืองด่านนางพุล (ตำบลแม่พุล ตำบลด่านแม่คำมัน) เมืองตรอน (อำเภอตรอน) บ่งบอกถึงความสำคัญของเมืองพิชัย ในฐานะหัวเมืองทางทิศเหนือของสยามที่เสี่ยงต่อการถูก เช่น หัวเมืองล้านช้าง (หลวงพระบาง) หัวเมืองเขมร หัวเมืองมลายู ด้วยกระแสลัทธิล่าอาณานิคมกำลังรุกรานรัฐขนาดเล็กแถบลุ่มน้ำโขง ดังนั้น หัวเมืองพิชัยของสยามจึงมีความสำคัญที่มีเมืองบริวารมีรอยต่อพรมแดนกับเมืองที่ถูกยึดครองไป ดังนั้น ในบริบททางประวัติศาสตร์ อำนาจการเมืองเรื่องพื้นที่ นับเป็นสาเหตุที่ทำให้เมืองลับแล ตกอยู่ในฐานะพื้นที่รัฐกั้นชนอำนาจการเมืองของ รัฐสยาม คือ เมืองพิชัย และรัฐล้านนา คือ นครแพร่และนครน่าน

ที่ถ่ายโอนวัฒนธรรม วิธีชีวิตตามมาจากเหตุการณ์ทางการเมือง เช่น บางพื้นที่ในอำเภอลับแล ปัจจุบันใช้ภาษากลางสำเนียงแบบจังหวัดสุโขทัย (เช่น ตำบลทุ่งยั้ง ตำบลไผ่ล้อม ตำบลดงสระแก้ว) ไม่สามารถใช้ภาษาคำเมืองแบบล้านนาแบบคนส่วนใหญ่ในเมืองลับแลได้ รวมทั้งรับอิทธิพลทางทางชีวิตความเป็นอยู่จากคนต่างถิ่นที่มาค้าขายและตั้งรกรากถาวร トラบปัจจุบัน เช่น ชุมชนชาวจีนต่างด้าว (ในตำบลศรีพนมมาศ) รวมทั้งบางช่วงเวลารับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมมาจากรัฐอื่น เช่น เจดีย์วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง เป็นทรงระฆังค่ายอดปราสาทแบบสถาปัตยกรรมอยุธยา วิหารวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้งที่มีสถาปัตยกรรมหลังคาทรงลาดต่ำลงชายคา คล้ายได้รับอิทธิพลจากช่างสกุลล้านช้าง เพราะรูปทรงคล้ายวิหารวัดเชียงทอง เมืองหลวงพระบาง สปป.ลาว หากพิจารณาบริบททางประวัติศาสตร์ เมืองพิไชย มีเมืองเชียงแมนเคยเป็นเมืองบริวารของร่วมกับเมืองลับแล (ปัจจุบันเมืองเชียงแมนอยู่ในเขตปกครองแขวงหลวงพระบาง สปป.ลาว) หรือปรากฏลวดลายบานประตูวัดดอนสัก ที่มีลวดลายอ่อนช้อย งดงามวิจิตรบรรจงกว่าฝีมือชาวบ้านพื้นถิ่น ซึ่งสร้างจากไม้สักในสมัยอยุธยา บ่งบอกถึงอิทธิพลทางประวัติศาสตร์การเมืองเรื่องพื้นที่ที่ครั้งหนึ่งเมืองลับแลเป็นเมืองบริวารของเมืองพิไชย และเมืองพิไชยก็เป็นหนึ่งใน 16 หัวเมืองสำคัญของกรุงศรีอยุธยา จนถึงสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองพิไชยและเมืองบริวาร มีหน้าที่ด้านทัพข้าศึก บางครั้งก็นำกำลังทหารไปเสริมทัพเมืองหลวงที่จะไปตีหัวเมืองใกล้เคียง จึงมีการกวาดต้อนไพร่พลมาตั้งรกราก และปรากฏชุมชนหลายชุมชนหลายแห่งในเมืองลับแลมีวัฒนธรรมแบบภาคกลาง ส่งผลให้บริบททางประวัติศาสตร์การเมืองในพื้นที่เมืองลับแล มีผลต่อความหลากหลายทางสังคมที่กลายเป็นทางอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของเมืองลับแลในปัจจุบัน ส่วนเมืองลับแลในบริบททางวัฒนธรรมนั้น จากบันทึกการสำรวจสยามและบุกเบิกในดินแดนสยาม ของพระวิภาคภูวดล (เจมส์ ฟริตชรอย แมคคาร์ธีย์) ชาวอังกฤษซึ่งมารับราชการในตำแหน่งครูแผนกที่ของรัฐบาลสยาม ช่วง พ.ศ.2424- พ.ศ. 2436 และได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง เจ้ากรมแผนที่สยามคนแรก เมื่อ พ.ศ.2426 ในบันทึกการสำรวจสยามได้กล่าวถึงสภาพสังคมของเมืองอุดรดิตถ์ที่ครอบคลุมพื้นที่เมืองลับแลด้วย สรุปใจความบางตอนได้ว่า มีแม่น้ำน่านที่เป็นสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน ทำให้ช่วยผ่อนคลายนครอากาศที่เหน็ดเหนื่อยให้สบายขึ้น...เมืองอุดรดิตถ์ซึ่งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำน่านมีบ้านเรือนเป็นแถวยาว เป็นชุมชนชาวจีน เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าขายสินค้าจาก ยูนนานและลาวเพื่อส่งไปขายต่อที่กรุงเทพฯและเมืองอื่นๆ (สุทธิศักดิ์ ปาลโพธิ์ แปล, 2561 : 75-76) มีวัดพระแท่นศิลาอาสน์ ตั้งอยู่ทางตะวันตกของเมืองอุดรดิตถ์ (ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่อำเภอลับแล) มีสถาปัตยกรรมเหมือนวัดสยามทั่วไป ปิดทองเหลืองอร่าม มีบานประตูขนาดใหญ่แกะลวดลายวิจิตร งดงาม ในวิหารมีมณฑปสร้างครอบแท่นหินปิดทอง รอบพระแท่นมีพระพุทธรูปหลายองค์ มีผู้แสวงบุญที่มีศรัทธา จุดเทียนบูชาพระ...จากอุดรดิตถ์มีเส้นทางค้าไปเมืองแพร่ เมืองสวรรคโลก เมืองศรีสัชนาลัย(เก่า) และเมืองสุโขทัย... ฯลฯ (ร.อ.สุมาลี วีระวงศ์ แปล, มปป. 1) ซึ่งในสมัยนั้น พระวิภาคภูวดล ซึ่งเป็นชาวต่างชาติอาจจะไม่รู้จักเมืองลับแล ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองอุดรดิตถ์เพียง 4 กม. จึงไม่ได้กล่าวถึงเมืองลับแล แต่ได้บรรยายภูมิทัศน์วัฒนธรรมของวัดพระแท่นศิลาอาสน์ที่ตั้งอยู่ในเขต อำเภอลับแลปัจจุบัน ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นพื้นที่รอยต่อเชื่อมระหว่างวัฒนธรรมสยามและล้านนา ที่มีธรรมชาติ

อุดมสมบูรณ์บนที่ราบลุ่มน้ำนาน ประกอบกับทั้งอุตรดิตถ์และลับแล เป็นพื้นที่รอยต่อทางวัฒนธรรมและพื้นที่แลกเปลี่ยนทางการค้า ระหว่างชาวจีนจากมณฑลยูนนาน ชาวลาวจากหลวงพระบางและไชยะบูลี ชาวล้านนาจากแพร่และน่าน เพื่อมาแลกเปลี่ยนสินค้าที่ทำน่านาน ซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวเมืองอุตรดิตถ์ที่ตั้งขึ้นมาใหม่ รวมทั้งเป็นเส้นทางบกเชื่อมต่อไปเมืองอื่นของสยาม อย่างเมืองสวรรคโลก เมืองศรีสัชชนาลัยและเมืองสุโขทัย จึงทำให้เมืองลับแลได้รับอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมจากสยามและล้านนา ผสมกันจนกลายเป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมของตนที่หลากหลาย และทรงคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของกิจกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในปัจจุบัน

2. การสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของเมืองลับแล หลากๆ เหตุการณ์หรือหลายปรากฏการณ์ทางสังคมของเมืองลับแล มีส่วนสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยความที่เมืองลับแลเป็นพื้นที่วัฒนธรรมที่ทับซ้อนอยู่ในพื้นที่เมืองอุตรดิตถ์ ซึ่งได้รับการยกฐานะตั้งเป็นเมืองใหม่จากชุมชนการค้าที่แยกมาจากพื้นที่ปกครองเมืองพิไชยเดิมที่ถูกลดฐานะไปเป็นเมืองบริวารของเมืองอุตรดิตถ์ อย่างเป็นทางการ เมื่อ พ.ศ.2458 (ตรงกับสมัย รัชกาลที่ 6) ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสเมืองพิไชยและเมืองบริวาร (รวมเมืองลับแลด้วย) เมื่อวันที่ 23-26 ตุลาคม พ.ศ. 2444 (ร.ศ. 120) จึงเป็นช่วงที่เมือง ลับแล รับอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม จากราชสำนักสยามทั้ง ภาษา ธรรมเนียมประเพณี การต้อนรับ การแต่งกาย ที่มีการช่วงชิงความหมายทางสังคมว่า ธรรมเนียมประเพณีแบบสยามมีความเหนือกว่าวัฒนธรรมล้านนาแบบพื้นเมืองอยู่ในพื้นที่ลับแลอยู่แล้ว เพราะมีอำนาจการปกครองทางการเมืองที่เหนือกว่า ในขณะที่เดียวกันก็มีการประดิษฐ์ความหมายทางประวัติศาสตร์ คติชนวิทยาเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวในเมืองลับแล ตำนานเขตห้ามพูดโกหก หรือตำนานเมืองแม่หม้ายที่บอกเล่าสืบเนื่องจากระบบจารีตวัฒนธรรมชุมชนและกลายเป็นเรื่องเล่าเชิงตำนานคติชนที่น่าสนใจผ่านวาทกรรม “ดินแดนที่ขอเพียงสั่งจะวาจา” (ความหมายเชิงบวก) หรือ “เมืองแม่หม้าย” (ความหมายเชิงลบ) อันเนื่องมาจากสตรีเมืองลับแลสมัยก่อนเคร่งครัดในจารีตวิถีชุมชน ที่ ยึดมั่นในศีลธรรมเรื่องของความซื่อสัตย์ โดยเฉพาะการพูดความจริง เพราะถือเป็นจุดเริ่มต้นของความไม่ดีทั้งหมด คือ “ห้ามพูดโกหก” หากครอบครัวใดสามีพูดโกหกไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม หากคนในครอบครัว รู้จะยึดมั่นในความซื่อสัตย์ สามารถยอมสละได้แม้กระทั่งความรัก และจะขับไล่สามีหรือคนในครอบครัวที่พูดโกหกออกจากหมู่บ้านไป ทำให้เมืองลับแลนี้เหลือแต่ผู้หญิง เด็กและผู้สูงอายุเพราะผู้ชายไม่รักษาสัจจะพูดโกหก เกิดเป็นการประดิษฐ์ความหมายของพื้นที่เชิงจารีตวัฒนธรรม ว่า “เมืองลับแล...เขตห้ามพูดโกหก” โดยมีการสร้างขุมประตุมืองลับแลที่ตกแต่งด้วยลวดลายแกะสลักบานประตูวัดดอนสักที่อยู่ในพื้นที่เมืองลับแล ทำให้ขุมประตุนี้มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมร่วมสมัยโดดเด่นหน้าทางเข้าสู่ตัวเมืองลับแล โดยนัยยะมีการสร้างประติมากรรมแม่หม้ายเพื่อยืนยันความหมายของพื้นที่ตามตำนานเมืองแม่หม้าย สร้างไว้ที่หน้าประตูเมืองพร้อมจารีกวาทกรรม “ขอเพียง..สั่งจะวาจา” ไว้ใต้ฐานประติมากรรม ถือเป็นเป็นการประดิษฐ์ความหมายเชิงสัญลักษณ์ให้พื้นที่วัฒนธรรมเมืองลับแลว่า นักท่องเที่ยวที่ได้ผ่านเข้าประตูเมืองแห่งนี้ คือ การเริ่มเข้าสู่ “เขตห้ามพูดโกหก”

ประกอบกับมีการจัดสร้างภูมิทัศน์วัฒนธรรมอนุสาวรีย์พระศรีพนมมาศ ชาวลับแลเชื้อสายจีนที่มาตั้งรกรากและรับราชการจนได้เป็น นายอำเภอลับแล ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งท่านได้ประกอบคุณงามความดีต่อเมืองลับแลด้านต่าง ๆ มากมาย อนุสาวรีย์พระศรีพนมมาศ จึงเป็นกลไกการประดิษฐ์ความหมายให้คนในพื้นที่ว่า “พระศรีพนมมาศ..คนดีศรีลับแล” และถูกนำเสนอจุดขายทางการท่องเที่ยวของเมืองลับแล ใกล้เคียง ๆ กับอนุสาวรีย์พระศรีพนมมาศ มีต้นสักที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงปลูกไว้เมื่อครั้งเสด็จเยือนเมืองลับแล ปัจจุบันอยู่หน้าว่าการอำเภอลับแล มีการประดิษฐ์ความหมายเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสเมืองลับแลเรียกว่า “ต้นสักสยามมินทร์” สร้างคุณค่าเชิงจิตวิญญาณให้กับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนได้เพิ่มขึ้น ในปัจจุบันสถานที่สำคัญทั้งในประวัติศาสตร์และสถานที่ที่เชื่อมโยงกับบุคคลสำคัญ เหตุการณ์สำคัญ หรือตำนานท้องถิ่น ล้วนช่วยประดิษฐ์ความหมายของพื้นที่และประดิษฐ์ความทรงจำให้แก่คนในท้องถิ่นและผู้มาเยือนให้สนใจ แวะชมถ่ายรูปเป็นที่ระลึก นอกจากนี้ผู้บริหารท้องถิ่นยุคปัจจุบัน ยังมีการจัดภูมิทัศน์วัฒนธรรมบริเวณซุ้มประตูเมืองลับแลเป็นสนามหญ้าเชื่อมต่อด้วยการสร้างพิพิธภัณฑ์เมืองลับแล ที่เป็นบ้านเรือนโบราณ 2 หลัง จัดแสดงวิถีชีวิตเครื่องใช้ไม้สอยคนลับแลสมัยก่อน เพื่อจำลองอัตลักษณ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตสมัยก่อน ผสานพื้นที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในกรอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยการสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่มีอาคารร้านค้าจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ถนนคนเดินวันวานเมืองลับแล ที่จำลองตลาดจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นทุกวันเสาร์ มีการท่อน้ำบริการนักท่องเที่ยว จัดภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามหญ้าเอนกประสงค์ สำหรับจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Event Tourism) ที่รองรับธุรกิจ MICE หรือ การท่องเที่ยวเพื่อการจัดประชุม สัมมนาและงานแสดงสินค้า ของพื้นที่ได้อย่างลงตัว เนื่องจากห่างจากตัวเมืองอุดรดิถีเพียง 4 กิโลเมตร ในบริเวณใกล้ๆกันยังมีหอประชุมของสหกรณ์การเกษตรเมืองลับแลที่มีห้องประชุมปรับอากาศขนาด 300 คน ไว้ให้บริการพื้นที่นี้จึงสามารถรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว เพื่อการประชุม สัมมนาและงานแสดงสินค้า (ธุรกิจ MICE) ของเมืองลับแลและจังหวัดอุดรดิถีได้ ในอนาคตด้านวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เมืองลับแลมีประเพณีท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์น่าสนใจหลายประเพณี เช่น ประเพณีอัฐมีบูชาที่เป็นการจัดงานถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้าจำลองที่วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง ประเพณีตานสลาก (ชะลอม) ประเพณีค้ำบงา เพื่ออุทิศส่วนกุศล ให้ผู้ล่วงลับด้วยการทำไม้ค้ำที่คล้ายต้นกล้วยตากแห้งด้วยยาสูบ เป็นต้น อีกทั้งยังมีอาหารพื้นบ้านที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและแสดง ถึงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ข้าวแคบ ข้าวพันผัก ลอดช่องเค็ม เป็นต้น ส่วนด้านสถาปัตยกรรมและศิลปะท้องถิ่นนั้น เมืองลับแล มีโบราณสถานที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในปัจจุบัน หลายแห่ง เช่น วัดพระแท่นศิลาอาสน์ โบราณสถาน เวียงเจ้าเงาะ บานประตูวัดดอนสัก พระบรมธาตุวัดทุ่งยั้ง วัดเจติยคีรีวิหาร เป็นต้น ทั้งหมดนี้ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอำเภอลับแลที่สามารถดึงดูดความสนใจของคนต่างถิ่นให้อยากมาเที่ยวชม ในอำเภอลับแลนอกจากจะมีโบราณสถานที่น่าสนใจแล้วยังเป็นแหล่งผลิตสินค้าหัตถกรรมอันเลื่องชื่อ เช่น ผ้าชิ้นตีนจก ไม้กวาด

ตองกง นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตของชุมชนลับแล เช่น การปลูกกลางสาตและทุเรียน ซึ่งเป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงที่สุดในจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยเฉพาะทุเรียนพันธุ์หลง-หลินลับแล ที่มีรสชาติดีมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศ ประกอบกับนโยบายของจังหวัดอุตรดิตถ์ที่ต้องการให้อำเภอลับแลเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตของอำเภอลับแล และเพื่อให้ประชาชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น จึงมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ให้แก่จังหวัดในอนาคต

ภาพที่ 1 ซุ้มประตูเมืองลับแลและประติมากรรมแม่หม้าย สัญลักษณ์แสดงการประดิษฐ์ความหมายของพื้นที่เชื่อมโยงกับตำนานเมืองแม่หม้ายหรือเขตห้ามพูดโกหก

ที่มา : www.welovetogo.com

จากบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ของเมืองลับแล สามารถวิเคราะห์ โดยใช้หลัก SWOT analysis ได้ดังนี้

1. จุดแข็ง (Strength) เมืองลับแล มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีวิถีชีวิต นิเวศน์ วัฒนธรรมชุมชน มีการประดิษฐ์ความทรงจำ และประดิษฐ์ความหมายของสถานที่ มีผลไม้ที่สร้างชื่อเสียงให้จังหวัด สามารถช่วยดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวต่างถิ่นได้

2. จุดอ่อน (Weakness) เมืองลับแลยังขาดการพัฒนาในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากมีหลายองค์กร ปกครองระดับตำบลที่มีอำนาจในการบริหารจัดการทำให้ทุกตำบลมีทิศทางการพัฒนาที่แตกต่างกันไปตามแนวคิดของผู้บริหารแต่ละหน่วยงาน ซึ่งยังขาดเอกภาพในการพัฒนา เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง

3. โอกาส (Opportunity) เมืองลับแล อยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองและสามารถพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ รวมทั้งอยู่ในเส้นทางเชื่อมโยงกับเมืองท่องเที่ยวอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ศรีสัชชาลัย แพร่ น่าน

4. อุปสรรค (Threat) เมืองลับแลยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวต่างถิ่นมากนัก การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดยังไม่ต่อเนื่อง แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีมูลค่าการท่องเที่ยวที่สูงขึ้นเท่าที่ควร

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการศึกษา เมืองลับแลในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมพบว่าคุณภาพการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่และหลักฐานมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถตอบสนองการพัฒนาการท่องเที่ยวในสาขาหนึ่งของกรอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการศึกษาทางมานุษยวิทยาของพื้นที่แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ นำเสนอภาพลักษณ์เมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่สายตานักท่องเที่ยวต่างถิ่น จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองลับแลให้ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น หากพื้นที่ใดมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนานจนถึงปัจจุบันย่อมได้เปรียบพื้นที่อื่น อำเภอลับแลเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดอุตรดิตถ์ และมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญจำนวนมาก เป็นพื้นที่วัฒนธรรมที่ทับซ้อนพื้นที่รัฐศาสตร์ในฐานะเขตปกครองอำเภอลับแลในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ มีความน่าสนใจรวมถึงมีคุณภาพการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเพื่อมาเลือกซื้อสินค้า สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นเมืองท่องเที่ยวผ่านกลไกกิจกรรมในกรอบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (THE CREATIVE ECONOMY) ของ จอห์น ฮาวกินส์ (John Howkins) รวมทั้ง เมืองลับแลยังสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อีกมากมาย และจะกลายเป็นอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเฉพาะถิ่น ที่นำเสนอตัวตนของเมืองลับแล ทั้งประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี วิถีชีวิต คติชนท้องถิ่น อาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนในบรรยากาศที่ยังคงรักษานิเวศน์วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่ไม่เหมือนที่อื่น ในลักษณะธุรกิจที่ถวิลหาอดีต (Business of Nostalgia) หรือการท่องเที่ยวที่ถวิลหาอดีต (Nostalgia Tourism) ซึ่งสอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังเข้าสู่ยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เกิดการรับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามามากมาย แต่เมืองลับแลยังคงนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นตัวตนแบบดั้งเดิมที่ใช้กลไกกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมสู่สายตานักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองปรากฏการณ์โหยหาอดีตของสังคมไทยที่กำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากโครงสร้างภาวะประชากรเด็กเกิดใหม่ลดลง และความเจริญทางการแพทย์ที่ชะลอวัยและเพิ่มอัตราการมีอายุยืนมากขึ้น การท่องเที่ยวที่กำลังเติบโตขึ้นของเมืองลับแล อาจเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนำเสนอตัวตนเพื่อต่อรองเชิงอัตลักษณ์ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Negotiating Identities in the Context of Cultural Tourism) ดังนั้น เมืองลับแลในวันนี้อาจจะไม่ใช่ เมืองท่องเที่ยวหลักระดับประเทศ แต่ก็ยังเป็นอีก

เมืองรองที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดการมาเยือนสักครั้งในชีวิต ในฐานะ “เมืองต้อง (ห้าม) พลาด” ที่มีอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การมาเยือน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. งานวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงลึกด้านอื่น ๆ เป็นกรณีตัวอย่างในการศึกษาการปรากฏการณ์ทางการท่องเที่ยวในบริบทอื่นของพื้นที่อื่นได้ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่
2. งานวิจัยนี้ สามารถใช้ทำความเข้าใจกระบวนการทางสังคม หรืออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวหรือกำหนดแผนการพัฒนาพื้นที่อื่นที่มีศักยภาพทางสังคมและวัฒนธรรมตามบริบทของแต่ละพื้นที่ได้
3. หน่วยงานท้องถิ่นสามารถใช้ข้อมูลจากงานวิจัยนี้มาสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นกลไกทางการตลาดส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

เอกสารอ้างอิง (References)

- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์. (2558). องค์ความรู้ มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นเมืองลับแล. อุตรดิตถ์. พี.ออฟเซ็ทอาร์ท (ป.การพิมพ์)
- สุมาลี วีระวงศ์ ร.อ.(แปล) .มปป. บันทึกการสำรวจและบุกเบิกในดินแดนสยาม ของพระวิภาค ภูวดล (เจมส์ พริตชรอย แมคคาร์ธีย์) เจ้ากรมแผนที่ทหารคนแรก. มปป. สำเนา สุทธิศักดิ์ ปาลโพธิ์ แปล. (2561).บุกเบิกสยาม การสำรวจของพระวิภาคภูวดล (เจมส์ แมคคาร์ธีย์) พ.ศ.2424- 2436. กรุงเทพฯ. ริเวอร์ บุ๊ค.
- คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา .(2478). ประกาศกรมศิลปกรกำหนดจำนวนโบราณสถาน สำหรับชาติ, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52. (8 มีนาคม 2478), หน้า121
- คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา (2458).ประกาศเปลี่ยนนามเมืองพิไชยเป็นเมืองอุตรดิตถ์. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 32 หน้า 178 ลงวันที่ 22 สิงหาคม 2458
- สำนักข่าวแห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์. ธุรกิจท่องเที่ยวกับประชาคมอาเซียน, ออนไลน์ ,<http://thainews.prd.go.th> , สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2558
- ครีเอทีฟไทยแลนด์. (2552) "เศรษฐกิจสร้างสรรค์: เขามั่งคั่งจากความคิดกันอย่างไร" (THE CREATIVE ECONOMY: How people make money from ideas) โดย จอห์น ฮาวกินส์ (John Howkins). (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <http://www.tcdc.or.th/creativethailand/book> สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2561
- เจ้าลัดดา ณ น่าน, (24 กรกฎาคม.2560). ธิตาเจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้าย. สัมภาษณ์ .